Arvesynd og farisæisme

Farisæisme og arvesynd! Hvad har de to med hinanden at gøre? Ingenting, og det er netop det, der er problemet. En farisæer vil ikke vide af arvesynden.

Intro

Efter et foredrag om farisæisme og kristendom, blev emnet drøftet ved kaffebordet. Her sagde en ældre mand, der havde været kirkegænger hele sit liv: "Farisæer? Næ, det synes jeg ikke, at jeg er"!

I januar 2016 blev Trump spurgt, om han bad Gud om tilgivelse. Det mente han ikke, at han havde behov for. Han svarede: Hvorfor bede om tilgivelse, hvis man ikke begår fejl? I juni 2016 blev han spurgt, om han fortrød den udtalelse. Da svarede han: "I like to be good. I don't like to have to ask for forgiveness. And I am good. I don't do a lot of things that are bad. I try to do nothing that is bad."

Farisæernes selvforståelse

Farisæerne anså sig selv for at være folkets forbilleder. Deres ideal var et liv i nøje overholdelse af Moseloven. Farisæeren stoler på Guds nåde og hjælp, men han forstår Guds nåde som en indgydt kraft (gratia infusa). Og lykkedes det ikke helt at opfylde loven, så stoler farisæeren på, at Gud nok skal tilgive det, der mangler! Dette afslører Jesus som hyklerisk religiøsitet. Men det lumske er, at farisæeren ikke selv er bevidst om sit hykleri. Han lyver ikke for sig selv. Han mener ikke noget andet end det, han siger. Han spiller ikke from. Han *er* from, men han opdager ikke, at det ikke er den fromhed, Gud ønsker. Han opdager ikke, at han kun "kradser i overfladen". Han kender ikke syndens rod. Han vil ikke vide af arvesynden.

Farisæernes syn på arvesynden og den frie vilje!

Syndefaldet er ifølge farisæismen ikke en grundskade, der radikalt har forandret menneskets situation over for Gud, men ses som et eksempel på, hvor galt det kan gå, når menneskets sættes på prøve og står i valget mellem lydighed eller ulydighed mod Gud. Der er stadig – efter syndefaldet – *"en guddommelig gnist i mennesket"*, som gør det muligt for mennesket på ny at virkeliggøre Guds vilje. Menneskets opgave er at sige ja til loven og derved bringe sig i samklang med den guddommelige gnist/sin rene ånd og – med Guds hjælp - derved blive fri. Farisæernes menneskesyn handler altså grundlæggende om, at mennesket har en fri vilje i forhold til Gud. Det er muligt at opfylde Guds lov. Det er menneskets valg – med Guds hjælp naturligvis. Farisæismen siger, at mennesket skal ville det gode og kan ville det gode.

Arvesynden i NT

Ordet "arvesynd" findes ikke i NT. Men som virkelighed bekræftes den i de NT-lige skrifter. Jesus fordømmer (Matt.5,21-30) ikke bare handlingssynder (hor og mord), men også det syndige begær og vrede (tankesynder). Også de følelser, der ikke er underlagt vores vilje eller kontrol, skal være rene og retfærdige; det, der udgår fra hjertet (Matt.15,17-20).

Farisæerne derimod har ikke opdaget, at roden til synden sidder i hjertet. Derfor sammenligner Jesus dem med kalkede grav: smukke udvendige, men døde indeni (Matt.23,25-28). Vel er vi syndere (det indrømmer farisæeren gerne), men så galt, som Jesus fremstiller det (som kalkede grave), er det trods alt ikke. Det må gælde de andre (toldere og åbenlys syndere), der er mere overfladiske end os. Vi er trods alt farisæere, der tager det alvorligt med vores fromhed. Og alligevel går farisæeren ifølge Jesus ikke retfærdiggjort hjem (Luk.18,9-14). Hans religiøsitet - skønt i det ydre prægtig - holder ikke over for Gud. For han har ikke brug for en frelser, kun for en støttepædagog! Synder? Ja. Men syndig natur? Nej!

Jesus siger noget andet. Mennesket er totalt fordærvet (Johs.8,34 ff.) og kan hverken ville eller gøre det gode. Der må en ny fødsel til (Johs.3,3-11). Dette er kun muligt ved dåb og tro på Jesus Kristus. Farisæerne har ikke del i det nye liv, men forsøger i kraft af deres tro på den frie vilje - givet og hjulpet af Gud - at opgradere det gamle liv til at ligne det nye.

Man kan dressere en abe til at opføre sig som et menneske, men det bliver den ikke et menneske af! Man kan "dressere" sig selv til at opføre sig som en kristen, men det bliver man ikke en kristen af!

Paulus præsenterer ikke en egentlig "arvesyndslære", men der er i Paulus' forkyndelse en indiskutabel forbindelse mellem Adams syndefald, dødens faktum og menneskets generelle syndige tilstand (Rom.5,12). Vi er alle i samme båd (Rom.3,23).

Og eftersom Paulus beskriver dåben med så dramatisk et billede som en "død og opstandelse" **(**Rom.6,2-8; Kol.2,11-13), så bliver det tydeligt, at der virkelig må en død og begravelse af arvesyndens skyld til, for at det nye liv i syndsforladelsens rige kan leves. Sådan er det, fordi vi af natur er vredens børn (Ef.2,3), dvs. født under Guds vrede, som er hans svar på vores synd. Kun en genfødsel (Tit.3,3-7) ved vand og Ånd kan løfte den døbte ud af arvesyndens skyld-område og ind i Guds rige.

Arvesynd betyder, at alle mennesker fødes som syndere. Synder er ikke først noget, jeg bliver, når jeg med vilje gør en synd. Nej, jeg gør synd (med vilje), fordi jeg allerede er en synder fra undfangelsen. Vi *gør* synd, fordi vi *er* syndere. Arvesynden er *skyld*. Og den er vores daglige erfaring i både synlige og skjulte synder. Farisæeren lever i os. Det er ikke bare en brist. Det er en fordærvet menneskenatur.
De NT-lige skrifter forkynder, at synden er universel. Den findes i menneskets indre som oprør mod Gud og som slaveri. Og mennesket skal så til regnskab for den over for Gud.

Arvesynden i kirkehistorien

I kirkehistorien er spørgsmålet om arvesynden og den frie vilje blevet aktualiseret af Origenes, Pelagius, Erasmus af Rotterdam og siden i oplysningstiden og postmodernismen. Opgøret med arvesynden bygger på et menneskesyn, der har rødder i farisæismen.
Origenes' teologi forudsætter troen på menneskets frie vilje. Frelsen fremstår som opdragelse. Kirken er en skole, hvor sandheden skal tilegnes. Troen på Jesus Kristus som Guds logos er blot begyndelsen, som man skal videre fra. Logos er det moralske forbillede, og frelsen er en proces. Der er mulighed for frelse efter døden, for ifølge Origenes frelses alle. Ifølge Origenes er mennesket frit og kan med Guds hjælp handle. Der er synergi i frelsen. Origenes gør kristendommen til græsk filosofisk idealistisk pædagogik, hvor det er erkendelsen/fornuften, der styrer. Her er ikke brug for en forsoner/frelser, blot for en lærer. Al skyld kommer af uvidenhed (agnosis), og kan fjernes ved oplysning. Får mennesket bare den rette forståelse, så fører det til den rette handling. Bag denne tanke ligger troen på, at mennesket grundlæggende er godt. Vi kan efter dette mønster aldrig vide, om vi er frelst. Eller - hvis alle frelses - kommer det til at ligne tvang, og det harmonerer dårligt med princippet om den frie vilje.
I striden med Pelagius fastholder Augustin både arvesynden og den dobbelte prædestinationslære.
Luther derimod fastholder arvesynden og Guds forudbestemmelse til frelse. For Gud vil, at alle mennesker skal frelses. Gud er kærlighed, og hans væsen afsløres i Kristus. Luther og CA lærer, at arvesyndens skyld borttages i dåben, men arvesynden som fordærv forbliver i menneskets natur, og i det genfødte troende menneske begynder en kamp mellem "kød" og "ånd". Derfor er det troende menneske både retfærdig og synder samtidig, "simul justus et peccator". Dåben renser for arvesyndens straf, men vi bærer stadig den syndige tilbøjelighed i os. Luther sammenligner arvesynden med skægget. Selv om man i dag er glat på kinden, så vokser det ud i morgen igen. Det ophører det ikke med, så længe man lever.

Arvesynd og menneskesyn:

Hvordan kan mennesket have en skyld, som det ikke selv er skyld i? Og er det kristne menneskesyn virkelig så pessimistisk og mørkt og med mangel på tillid til menneskets evner, når der tales om arvesynd (CA 2) og dåbens nødvendighed til frelse (CA 9)? Er det humanistiske menneskesyn ikke skønnere, når der her tales om, at mennesket er godt i sig selv og i stand til at gøre godt og være ansvarlig for sine handlinger?
Jo, men mens mennesket ifølge det ateistisk-humanistiske syn kun har sig selv at takke for, hvordan verdens gang går, har det kristne menneskesyn – trods arvesynden - et anderledes positivt syn på mennesket; nemlig det syn, at mennesket er den eneste skabning, der er skabt i Guds billede og derfor forskellig fra alt andet skabt. Mennesket er unikt. Det kan forholde sig til Gud og er kaldet til at være Guds medarbejder på kærlighedens sag i verden. Dette kald og denne værdighed har ingen anden skabning. Mennesket var skabt arvegodt, men må nu leve med arvesynd.
At fastholde arvesynd er ikke udtryk for et pessimistisk menneskesyn. Det er et *realistisk menneskesyn*, der ikke tør tro jubeloptimistisk om sig selv længere, men som lever med håb – ikke til sig selv men – til Gud om forandring om ikke før så på den nye jord! Arvesynd er på denne måde både udtryk for menneskets gudskabte godhed og for dets ondskab, da det gik fejl af Guds vilje og krøllede sig om sig selv, incurvatus in se. Arvesynden forklarer menneskets storhed. Som den eneste skabning havde mennesket muligheden for et frit valg. Men arvesynden forklarer også menneskets frygtelige fald!
Vi må ofte bære historien som en tung byrde. Vi fødes ind i en verden, hvor politi og soldater og fængsler og lås og forsikringer og pinkoder er nødvendige, fordi det ikke på forhånd er givet, at vi møder vor næste med tillid; at enhver elsker sin næste som sig selv, men hvor enhver er sig selv nærmest. Det er nogle af syndefaldets konsekvenser.
Men hvor efterlader det mennesket, hvis det dør uden dåb "i arvesyndens tilstand"? Spørgsmålet er vigtigt ikke mindst af sjælesørgeriske grunde. På det universelle plan er der en klar sammenhæng mellem skyld og skæbne. Syndefaldet har sat sine hæslige spor i verden i form af naturkatastrofer, sygdom, vold og ondskab i alle mulige grusomme former. Men på det individuelle plan kan der ikke sluttes fra skyld til skæbne (Johs. 9,1-3). Derfor: hvad angår det udøbte barn, så overlader vi det til Gud. Han handler suverænt, som han vil. Dåbens nødvendighed til frelse sætter ikke grænser for Guds frelsende nåde over for den

enkelte, men må også ses i det større perspektiv. Gud er ikke bundet af sakramenterne, men det er vi! Så når NT (og CA) siger, at dåben er nødvendig til frelse, så må vi ikke forsømme at handle ud fra de vilkår, Gud har givet for frelsen. Samtidig husker vi de vise ord om, at det ikke er *fravær* af sakramentet, men *foragt* for sakramentet, der er problemet!

Ikke kun teologi også erfaring

To verdenskrige knækkede den kulturoptimisme (og dens tvillingebror: den liberale teologi), som fandtes ved forrige århundredeskifte, hvor troen på mennesket gode vilje og sunde fornuft var det bærende.

Heller ikke den reformerte tro på, at kristen omvendelse betyder, at "gamle Adam" er fuldstændig forsvundet, svarer til vores erfaring. Det lutherske standpunkt "simul justus et peccator" svarer til virkeligheden. Som døbte kristne er vi stadig syndere.

Megen litteraturen og psykologi har beskrevet, hvordan mennesket er fyldt med dunkle drifter. Vi lades ikke i tvivl om, at mennesket ikke er godt nok på bunden. Det er på overfladen, vi er gode. Men på bunden findes vores grundinstinkt som egoisme, usselhed, mistænksomhed, smålighed, fejhed, og ondskab, som kan føre til de mest grusomme ugerninger. Det er netop det faldne menneske med den afgrundsdybe brønd af egoisme og alle dets dunkle drifter, Gud elsker, og derfor selv kom ned i vores snavs og sonede alt, så vi igen kan blive hans børn ved dåb og ved tro på Kristus. Det er dette menneskesyn, der i virkeligheden er det sandt menneskelige, "det humane". Et syn, der ser menneskets fejl i øjnene, men som samtidig genkender menneskets adel som skabt og elsket af Gud. Jesu kors viser os menneskets værdi i Guds øjne. "Således elskede Gud verden…".

Perspektivering

Arvesynden er et paradoks og en forargelse for vores indre farisæer. Vi fristes til at bortforklare eller ligefrem fornægte den. Men som lutherske teologer bøjer vi os for det i Guds åbenbaring, som er større end vore tanker. At Gud både kan tale om os mennesker som dem, der er født som syndere og samtidig fastholde, at synden er vores egen skyld. Hvordan det hænger sammen ved kun Gud!

Talen om arvesynden gør naturligvis ondt på det moderne menneske, der priser friheden og autonomien. Men i forlængelsen af den nødvendige forkyndelse af arvesynden følger den nødvendige forkyndelse af evangeliet, som fastholder menneskets værdighed. At det netop er det fortabte, uværdige menneske, Gud anser for værdig til a tage imod frelsens gave ved tro på Kristus.

Farisæismens teologi er mere moralisme og humanisme end kristendom. For farisæismen har til alle tider stødt sig på arvesynden. Vores naturlige religiøsitet kan ikke lide at blive konfronteret med arvesynden. Den vil hellere være god og have kontrol. Men evangeliet kalder os til at indse vores hjælpeløshed. Det forarger den menneskelige religiøsitet, for den kan ikke "lide at skulle bede om tilgivelse" (Trump).

Den kristne forkyndelse må fastholde arvesyndens virkelighed som forudsætning for det kristne budskab, og forkynde både Guds lov og Guds frigørende evangelium gennem Jesus Kristus. Kristus kom for at frelse os fra selvretfærdigheden. Eller sagt nutidigt: befri os fra "vores indre Trump"!

Der er en teologisk forbindelseslinje fra farisæernes afvisning af arvesynden; deres tro på den frie vilje og den guddommelige gnist i mennesket over Origenes, Pelagius, humanismen og til vor tids forsøg på at afskaffe arvesynden.

Konsekvenserne af en "afskaffelse" af arvesynden er alvorlige. Uden arvesyndstanken giver det ingen *åndelig mening* at døbe. Så er der ikke behov for nogen genfødsel, og så er dåben i bedste fald en smuk ceremoni (der gør den døbte til medlem af en kirkelig institution f.eks. folkekirken, men den er ikke indlemmelse i den kristne kirke eller genfødsel ved Helligånden!), men i værste fald gerningsretfærdighed. Hvis dåben ikke længere er nødvendig til frelse, så er vi allerede Guds børn bare ved at være til og troen mister sit indhold.

Afskaffes arvesynden, så er loven blevet evangeliet, idet loven ikke skal afsløre synd, men opdrage mennesket til et godt liv. Dermed sker der en sammenblanding af lov og evangelium – den skelnen som ellers kendetegner en sand teolog ifølge Luther.

Afskaffes arvesynden som virkelighed er der altså ikke længere brug for hverken dåb eller Jesus som frelser og forsoner. Hvis en afskaffelse af arvesynden er udtryk for sand kristendom, så er kristendom ikke andet end farisæisme, og Jesus tog fejl!

Spørgsmål til overvejelse:

1. Hvilken teologisk/bibelsk betydning har dåben, hvis arvesynden afskaffes?
2. Hvordan modtager et menneske frelsen, hvis arvesynden afskaffes og mennesket skal sætte sin lid til sin egen frie vilje? Er det tanken, at man kan udvikle sig eller forbedre sig fra syndens tilstand til frelsens? Og sker dette i så fald uden om Kristus?